

**Володимир Сіропол
(Переяслав-Хмельницький)**

**МЕДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ В РОКИ
ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ НА СТОРІНКАХ
«ВОЕННО-МЕДИЦИНСКОГО ЖУРНАЛА» 1945-1955 рр.**

У статті на основі аналізу низки джерел простежено розвиток історичної науки у галузі військової медицини в перше повоєнне десятиліття. Спираючись на науковий доробок опублікований у перші десять років після Великої Вітчизняної війни на сторінках «Военно-медицинского журнала» виявлено найбільш актуальні напрями дослідження серед фахівців.

Мета дослідження – на основі вивчення публікацій «Военно-медицинского журнала» зробити історіографічний аналіз, з'ясувати концептуальну спрямованість цього пласту інформації, визначити найбільш актуальні напрями серед наукових студій.

Серед актуальних проблем можна виокремити проблеми санітарно-гігієнічного та протиепідемічного забезпечення, що займають помітне місце. Робляться спроби загальних висновків діяльності всіх ланок медичної служби. Не менший інтерес викликали теми з вивчення вузько спеціалізованих проблем. Зокрема, тут варто виокремити питання надання хірургічної медичної допомоги, медичного забезпечення жінок чи військовополонених. Утім, дані дослідження виявилися поодинокими та не набули поширення серед наукового загалу. Окреме питання посідало вивчення досвіду застосування нових тактичних прийомів засобами санітарно-медичної служби, дискусії навколо яких не вибухали й після війни.

***Ключові слова:** «Военно-медицинский журнал», Червона армія, війна, медичне забезпечення, епідеміологія, евакуація, медична допомога.*

Історіографія Другої світової та Великої Вітчизняної воєн давно сформувалася як самостійний напрям історичної науки. Проблематика війни в науковій літературі винятково багатопланова, але в її тематичному розмаїтті осібно місце посідають бойові дії радянських Збройних сил у 1941-1945 рр. і чинники, що забезпечили кінцеву перемогу над нацизмом і фашизмом. Одним із таких факторів стала діяльність різноманітних тилкових структур, у тому числі медико-санітарних.

Формування, становлення та розвиток системи медичного забезпечення в діючій армії в роки Великої Вітчизняної війни відбувалися під безпосереднім керівництвом провідних та висококваліфікованих спеціалістів СРСР і за активної участі десятків тисяч практичних лікарів різного профілю. У післявоєнні роки перед медичною службою Збройних сил СРСР постали нові завдання. У їх вирішенні та поступі військово-медичної науки велике значення мав досвід, накопичений у період війни. Провідна роль у цьому належить самим медикам, учасникам подій 1941-1945 рр., які ще в роки війни та повоєнні десятиліття створили цілий пласт літератури. Частина цього наукового доробку опублікована на сторінках «Военно-медицинского журнала» (далі – ВМЖ) – провідного фахового періодичного видання. Охоплюючи практично весь спектр цієї теми, статті й повідомлення у ВМЖ дають загальне уявлення про особливості й основні тенденції функціонування військової медицини в 1941-1945 рр.

Перемога у Великій Вітчизняній війні започаткувала новий етап осмислення бойового досвіду радянської воєнної медицини. ВМЖ і в наступні, післявоєнні роки продовжує друкувати матеріали, у яких аналізувалися й узагальнювалися конкретні рішення й заходи щодо санітарно-медичного забезпечення операцій Червоної армії, однак питома

вага таких статей порівняно з періодом 1941-1945 рр. істотно зменшилася. Цей факт можна пояснити закінченням війни, унаслідок чого нагальна необхідність публікацій, що мали практичне значення, зменшилася, що давало змогу зробити паузу для усвідомлення теоретичних аспектів і накопиченого досвіду з подальшою їх інтерпретацією в наукових працях. Як науковці, так і лікарі-практики сконцентрували зусилля для написання спеціальних і узагальнюючих праць, обсяги яких значно перевищували можливості журналу. Усе це накладало помітний відбиток на формування змісту й структури номерів видання. Публікації першого повоєнного десятиліття на сторінках журналу здебільшого належали авторам, які були учасниками бойових дій 1941-1945 рр. і певною мірою все ще орієнтувалися на прикладне значення своїх напрацювань. Лише деякі з них мали риси історико-медичних досліджень, решта зосереджувалася довкола суто професійних питань.

Значну кількість статей упродовж першого повоєнного десятиліття опубліковано на теми протиепідемічного захисту та гігієнічного забезпечення діючої армії [9; 10; 11; 17]. Тут варто виділити публікації М. Карпова, О. Кобзева, де подано характеристику нових організаційних рішень, до яких вдалися військові епідеміологи в ході різних операцій РСЧА. Автори також розглянули питання про джерела виникнення інфекційних осередків. Зокрема, О. Кобзев аргументовано проводив думку про те, що найбільшу загрозу занесення інфекцій до лав діючих армій становлять нові поповнення бійців.

Доволі змістовним внеском у розробку цього кола проблем стала стаття майора медичної служби М. Тагієва, яка з'явилася у квітневому номері журналу за 1947 р. [20]. Простежуючи організацію лікувально-евакуаційних заходів у межах інфекційного шпиталю впродовж війни 1941-1945 рр., автор спробував визначити сильні та слабкі сторони в діяльності цього виду медичних закладів. Серед слабких виокремлювалися організаційні аспекти транспортування хворих, особливо на початковому етапі війни. Спираючись на досвід воєнної доби, М. Тагієв наголошував на необхідності перегляду штату та оснащення шпиталю в майбутньому. Як позитивну рису схарактеризовано досвід утримання ізолятора на 10-15 місць упродовж усієї війни.

У межах тематики протиепідемічного захисту та санітарно-гігієнічного забезпечення у 1946 р. опубліковує свою статтю І. Бояндин, який по суті одним із перших і небагатьох у радянській післявоєнній історіографії поставив питання медичного забезпечення військовополонених і дав детальну оцінку діяльності медичної служби Червоної армії у сфері їх гігієнічного забезпечення [3]. Оцінюючи основні здобутки медиків на тлі діяльності шпиталів, автор окреслив типові недоліки в організації цієї справи. Зокрема, він звернув увагу на негаразди під час догляду за полоненими німецькими військовослужбовцями, що проявлялася в нехтуванні табірною адміністрацією основних санітарно-гігієнічних вимог. Це спричинило суттєве погіршення умов утримання військових бранців. Забігаючи вперед, варто зауважити, що ця тематика в подальшому (радянський період) не викликала належного зацікавлення з боку як істориків, так і медиків. Нам вдалося віднайти лише кілька публікацій, присвячених цій сторінці війни, у яких аналіз діяльності шпиталів для утримання цієї категорії військовослужбовців набув нових рис. Розвідки зазвичай однобоко відображали реалії того часу, головним чином через призму гуманного ставлення до військовополонених, що не завжди відповідало дійсності.

Значний блок публікацій «ВМЖ» присвячений проблемам хірургічного забезпечення бойових дій радянських Збройних сил, особливо в питанні спеціалізованої медичної допомоги. Свій погляд на визначальні тенденції в оформленні цього напрямку медичної підтримки військ на рівні армійських районів висловили підполковник медичної служби Ф. Бадайлов, полковник медичної служби В. Барсуков і професор Б. Добичін [1; 2; 6]. На основі порівняльного аналізу даних під час Бузько-Вісленської операції на р. Міус, у Криму, Східній Пруссії, у Прибалтиці автори зробили головний акцент на хірургічному втручанні на ранній стадії під час поранень у голову, що дало змогу підняти якісний показник у роботі медиків і, як результат, суттєво зменшити кількість післяопераційних

летальних наслідків (особливо в Східно-Пруссській операції). У той же час, багатоетапність у транспортуванні поранених до пунктів хірургічного втручання, що спостерігалася на початковому етапі Великої Вітчизняної війни, дослідники вважали фактором, який негативно позначився на його ефективності й частці успішних операцій.

Поруч із хірургами формували нову систему медичної допомоги військові терапевти, про що писав очільник терапевтів Червоної армії, професор М. Вовсі [4]. У публікації поетапно підсумовується досвід військово-польової терапії за весь період Великої Вітчизняної війни. За оцінками М. Вовсі, вона виокремилася в самостійну військово-медичну спеціальність, хоча перебувала ще на стадії формування [4, с. 7]. Вдаючись до порівняльної характеристики клінічної картини терапевтичних хворих у попередніх збройних конфліктах і в період Великої Вітчизняної війни, автор зазначив, що питома вага інфекційних хворих серед терапевтичних хворих у 1941-1945 рр. істотно зменшилася порівняно з попередніми війнами ХХ ст. Поряд із цим М. Вовсі знайшов можливим визнати неготовність медичної служби до прийому вказаного контингенту хворих на початку війни. Одним із чинників цих невдач стало ігнорування напрацювань військової медицини ХІХ – поч. ХХ ст., зокрема рекомендацій таких світил медичної науки, як М. Мудров та М. Пирогов.

У вказаний період помітно зменшується кількість матеріалів, у яких висвітлюються підходи до медико-санітарного забезпечення окремих бойових операцій. Заслуговує на увагу стаття полковника медичної служби М. Полякова, опублікована в 7-8-му номерах журналу за 1945 р. [15]. Після завершення війни вона стала фактично першою розвідкою, у якій здійснено комплексний аналіз медичного забезпечення конкретної бойової операції Червоної армії. Автор охопив сферу лікувально-евакуаційних заходів, протиепідемічного захисту, зв'язку медиків, визначення клінічної картини тощо. Спираючись на досвід медичної служби однієї армії, що брала участь у Духовинщинській операції, М. Поляков здійснив спробу її поетапної наукової реконструкції. Більшість положень автора висвітлюють планування лікувально-евакуаційних заходів, але це не завадило йому вказати, що проблеми з наданням допомоги пораненим були найбільш гострими на перших двох етапах операції (з 13 серпня до 19 вересня 1943 р.). Дослідник не лишив осторонь і терапевтичних хворих, вказавши, що хвороби органів дихання були домінуючими (11,6 % серед усіх хворих, кількість яких разом із пораненими становила 12,4%) [15, с. 52]. Однак причини цієї хвороби з'ясовано не було. Водночас, стаття відзначається й аналізом позаштатних, незапланованих ситуацій, які призводили до появи нових видів маневрів і тактичних прийомів. «Дислокація ХПРШ першої лінії* в районі МСБ забезпечила своєчасне розвантаження останньої, що дозволило МСБ безперервно слідувати за своїми з'єднаннями» [15, с. 54].

Наприкінці 1945 р. редакція «ВМЖ» запропонувала читацькому загалу статтю одного з провідних науковців у сфері медичного сортування та евакуації за призначенням, колишнього заступника санітарного управління Західного фронту в 1941-1943 рр. М. Завалішина [8]. У статті проаналізовано перший досвід застосування КЕШ** – нового медичного закладу для сортування та евакуації поранених на базі Московської шпитальної бази Західного фронту, уведеного в експлуатацію влітку 1942 р. Передумови для його створення сформулювалися ще за часів війни з фіннами на основі Ленінградської шпитальної бази. Однак досвід використання такого шпиталю описано лише на прикладі вказаного нами фронту. Інформації, яка б стосувалася діяльності КЕШ на інших фронтах Великої Вітчизняної війни, немає. Саме М. Завалішин на сторінках журналу втілює намір обґрунтувати доцільність такого закладу з описом та аналізом його основних функцій і

* ХПРШ першої лінії – хірургічний шпиталь періоду Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр., що розгортався поблизу або замість дивізійного медичного пункту для виконання функцій останнього.

** КЕШ розгортався в період Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. у складі великих шпитальних баз для здійснення контролю над правильністю відбору і підготовки до евакуації поранених і хворих за межі даної шпитальної бази.

став одним з ініціаторів його впровадження. За словами автора, такий крок був повністю виправданим, незважаючи на окремі негативні відгуки колег, які пояснювали свою позицію збільшенням кількості етапів евакуації.

Зокрема, Д. Шогам у грудневому номері журналу за 1946 р., виходячи з досвіду боїв за звільнення Прибалтики та розглядаючи контужених як окрему групу постраждалих, відстоював позицію скорочення певних медичних та евакуаційних етапів [21]. Саме під час весняно-літніх, осінньо-зимових і зимово-весняних наступальних операцій 2-го Прибалтійського фронту медици відмовилися від евакуаційних пунктів (ЕП)*, спеціалізованих шпиталів, ТПРШ, СЕШ та інших проміжних етапів лікування поранених і хворих червоноармійців.

При аналізі процесу втілення нових організаційних рішень медичною службою, увагу дослідників привернуло призначення такої ланки медичної служби, як ОРМП. Вихід у 1944 р. статті А. Георгієвського з цього питання спонукав науковців після війни відреагувати на його наукові виклади. У грудні 1945 р. журнал публікує критичну статтю полковника медичної служби В. Шустова [22]. У першу чергу автор визнав неправильним трактування завдань ОРМП своїм попередником, тим самим відкинувши ідею створення фронтових ОРМП. Пояснив він свою позицію основним призначенням ОРМП, що полягало в наданні спеціалізованої допомоги ураженим на рівні ШБА. По-друге, значна частина теоретичних положень А. Георгієвського, як стверджує дослідник, недостатньо враховувала досвід війни. По-третє, у статті В. Шустов запропонував власну штатну структуру цього медичного утворення. По-четверте, саму назву ОРМП автор вважав не зовсім вдалою, оскільки вона не повною мірою відповідала змісту її роботи, у зв'язку з чим запропонував нову назву «Загін спеціалізованої медичної допомоги».

Вивчаючи процес формування системи медичного забезпечення, не можна обійти увагою питання підготовки й формування штатів військово-медичного персоналу та набуття ним кваліфікації. У цій площині на сторінках журналу з'явилося кілька таких публікацій, що засвідчували тогочасний рівень опрацювання цієї проблематики. Серед розвідок такого змісту – стаття академіка Є. Смирнова, що вийшла друком у другій половині 1945 р. [18]. Насамперед автора цікавило питання якості освіти, яку надавали військово-медичні навчальні заклади. Є. Смирнов зауважив, що, незважаючи на досвід, у роботі професорсько-викладацького складу все ще спостерігалися недоліки в навчанні в той час, коли існували всі умови для переходу на новий, більш якісний етап у медичній освіті. Існувала проблема в освоєнні методики правильного підходу до визначення обсягів медичної допомоги, кількості втрат у бойових операціях і штатних місць у шпитальних базах. Шаблонність у роботі військово-медичних кафедр у цій сфері, яка доволі часто спостерігалася під час війни, автор вважав неприпустимою. Головне при цьому, як зазначав дослідник, – медики обов'язково мали звертати увагу на аналіз місця тієї чи іншої бойової операції.

Фактично не розробленою залишилася проблема медичного забезпечення жінок-військовослужбовців. У 1947 р. Й. Жорданія зробив одну з перших спроб закласти початок наукового дослідження цього сегмента в діяльності медичної служби [7]. У його праці розглянуто окремі питання розвитку військової гінекології в роки війни, яка перебувала, за твердженнями науковця, у зародковому стані та потребувала подальшого наукового оформлення. Заслугою автора є виявлення низки особливостей протікання різного роду жіночих хвороб в умовах війни 1941-1945 рр. При цьому зазначено, що особливості гінекологічної патології воєнного часу специфічні не лише для армії, а й цивільного населення. Однак надмірна увага до вищевказаних питань не дала змоги дослідникові простежити сам розвиток цієї медичної галузі під час війни, що свідчить про недостатнє

* Евакуаційний пункт – група лікувальних, санітарно-транспортних, протиепідемічних та інших установ і частин медичної служби Збройних сил, об'єднаних під керівництвом спеціального органу (управління евакуаційного пункту), що забезпечували евакуацію та лікування поранених і хворих на театрі військових дій і в тилу країни.

її дослідження та значні перспективи наукового опрацювання. Такий незначний науковий інтерес медиків до цієї тематики можна пояснити певними стереотипами в науці, коли вважалося, що війна – суто чоловіча справа і більшість хвороб в армійському середовищі вивчались через призму особливостей чоловічого організму. Тотальний характер війни та мобілізацій активізував потребу спеціалізованої медичної допомоги жінкам, яких в умовах діючої армії була значна частка.

На основі вивчення низки джерел у досліджуваний період дається можливим констатувати зниження публікаційної активності, що була пов'язана з комплексом причин. Разом із тим журнал продовжував вивчати проблеми військової медицини аналізуючи досвід Великої Вітчизняної війни. Завершення бойових дій створило можливість для наукового осмислення всього комплексу проблем воєнної медицини й узагальнення накопиченого досвіду. Так, у статтях М. Вовсі, Ф. Бадайлова, М. Купріянова та О. Кобзева йдеться про загальні досягнення військової медичної служби Червоної армії. Не дивлячись на практичний характер статей, що було ще характерним для значної низки праць цього періоду, ще й далі продовжуються науково-теоретичні дискусії, особливо в питаннях тактики та маневрів. Зокрема М. Завалишин та Д. Шогам по-різному дивилися на проблему визначення оптимальної кількості етапів медичної евакуації.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Байдалов Ф.Т. Организация специальной помощи раненым в голову в период Бугско-Висленской наступательной операции / Ф.Т. Бадайлов // Военно-медицинский журнал. – 1946. – № 6. – С.29–32.
2. Барсуков В.П. Специализированная помощь во 2-й Гвардейской армии в 1942-1945 гг. / В.П. Барсуков // Военно-медицинский журнал. – 1946. – №3. – С.39–43.
3. Бояндин И.Т. Санитарно-эпидемиологическое обеспечение репатриированных и военнопленных / И.Т. Бояндин // Военно-медицинский журнал. – 1946. – № 3. – С. 44–47.
4. Вовси М.С. О терапевтической помощи в Красной армии за годы Отечественной войны / М.С. Вовси // Военно-медицинский журнал. – 1945. – №6. – С. 3–7.
5. Гусев М.И. Опыт работ по предупреждению заболеваний куриной слепотой в войсках / М.И. Гусев // Военно-медицинский журнал. – 1946. – №3. – С. 30–34.
6. Добычин Б.Д. Хирургическая помощь в войсковом районе в Восточно-Прусскую наступательную операцию / Б.Д. Добычин // Военно-медицинский журнал. – 1946. – №11. – С. 8–13.
7. Жордания И.Ф. Гинекология военного времени / И.Ф. Жордания // Военно-медицинский журнал. – 1946. – №3. – С.16–21.
8. Завалишин Н.И. Контрольно-эвакуационный госпиталь (КЭГ) / Н.И. Завалишин // Военно-медицинский журнал. – 1945. – №12. – С. 33–38.
9. Карпов М.К. Организация противэпидемической защиты войск при осаде Данцига / М.К. Карпов // Военно-медицинский журнал. – 1946. – №9. – С. 24–32.
10. Карпов М.К. Противэпидемическое обеспечение наступательных операций в Прибалтике / М.К. Крапов // Военно-медицинский журнал. – 1945. – №6. – С. 16–21.
11. Кобзев А.Ф. Организация противэпидемического барьера во внутреннем районе страны / А.Ф. Кобзев // Военно-медицинский журнал. – 1945. – №7-8. – С. 23–28.
12. Макаров И.Д. К тридцатилетию советской военной медицины / И.Д. Макаров, Я.И. Акодус // Военно-медицинский журнал. – 1947. – №11. – С. 12–25.
13. О научной разработке и обобщении опыта советской медицины за время Великой Отечественной войны 1941-1945 гг. // Правда. – 1946. – №73.
14. Опыт советской медицины в Великой Отечественной войне 1941-1945. – В 35 томах. – М.: Государственное издательство медицинской литературы, 1949-1955.
15. Поляков Н.А. Медицинское обеспечение наступательной операции N-ской армии (Духовщинская операция) / Н.А. Поляков // Военно-медицинский журнал. – 1945. – №7-8. – С. 43–54.

16. Попов И.Н. К вопросу о профилактике дизентерии / И.Н. Попов // Военно-медицинский журнал. – 1948. – №4. – С. 45–49.
17. Ривлин П.Л. Организация противоэпидемических мероприятий в очагах среди гражданского населения в период Отечественной войны / П.Л. Ривлин // Военно-медицинский журнал. – 1948. – №4. – С. 53–58.
18. Смирнов Е.И. О военно-медицинской подготовке врачей в медицинских институтах / Е.И. Смирнов // Военно-медицинский журнал. – 1945. – №7-8. – С. 3–11.
19. Смирнов И.Н. Объем доврачебной помощи на батальонном медицинском пункте / И.Н. Смирнов // Военно-медицинский журнал. – 1949. – №9. – С. 11–19.
20. Тагиев М.Г. Опыт противоэпидемической работы инфекционного госпиталя в период Великой Отечественной войны 1941-1945 гг. / М.Г. Тагиев // Военно-медицинский журнал. – 1947. – №12. – С. 23–28.
21. Шогам Д.Н. О Лечебно-эвакуационном обслуживании контуженных в армейском районе / Д.Н. Шогам // Военно-медицинский журнал. – 1946. – №12. – С. 8–15.
22. Шустов В.Н. Об отдельной роте медицинского усиления / В.Н. Шустов // Военно-медицинский журнал. – 1945. – №12. – С. 38–41.
23. Энциклопедический словарь по военной медицине. – В 6-ти томах. – М., 1946-1950.

REFERENCES

1. Baydalov F.T. Organizatsiya spetsialnoy pomoschi raneniyim v golovu v period Bugsko-Vislenskoй наступatelnoy operatsii / F.T. Badaylov // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1946. – № 6. – S.29–32.
2. Barsukov V.P. Spetsializirovannaya pomosch vo 2-y Gvardeyskoй armii v 1942-1945 gg. / V.P. Barsukov // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1946. – № 3. – S.39–43.
3. Boyandin I.T. Sanitarno-epidemiologicheskoe obespechenie repatriirovannyih i voennoplennyyih / I.T. Boyandin // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1946. – № 3. – S. 44–47.
4. Vovsi M.S. O terapevticheskoy pomoschi v Krasnoy armii za godyi Otechestvennoy voynyi / M.S. Vovsi // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1945. – № 6. – S. 3–7.
5. Guseev M.I. Opyit rabot po preduprezhdeniyu zabolevaniy kurinoy slepotoy v voyskah / M.I. Guseev // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1946. – № 3. – S. 30–34.
6. Dobyichin B.D. Hirurgicheskaya pomosch v voyskovom rayone v Vostochno-Prusskuyu наступatelnyuyu operatsiyu / B.D. Dobyichin // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1946. – № 11. – S. 8–13.
7. Zhordania I.F. Ginekologiya voennogo vremeni / I.F. Zhordaniya // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1946. – № 3. – S.16–21.
8. Zavalishin N.I. Kontrolno-evakuatsionnyiy gospital (KEG) / N.I. Zavalishin // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1945. – № 12. – S. 33–38.
9. Karpov M.K. Organizatsiya protivoepidemicheskoy zashchity voysk pri osade Dantsiga / M.K. Karpov // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1946. – № 9. – S. 24–32.
10. Karpov M.K. Protivoepidemicheskoe obespechenie наступatelnyih operatsiy v Pribaltike / M.K. Krapov // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1945. – № 6. – S. 16–21.
11. Kobzev A.F. Organizatsiya protivoepidemicheskogo barera vo vnutrennem rayone strany / A.F. Kobzev // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1945. – № 7-8. – S. 23–28.
12. Makarov I.D. K tridsatiletiyu sovetskoy voennoy meditsiny / I.D. Makarov, Ya.I. Akodus // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1947. – № 11. – S. 12–25.
13. O nauchnoy razrabotke i obobschenii opyita sovetskoy meditsiny za vremya Velikoy Otechestvennoy voynyi 1941-1945 gg. // Pravda. – 1946. – № 73.
14. Opyit sovetskoy meditsiny v Velikoy Otechestvennoy voyne 1941-1945. – V 35 tomah. – M.: Gosudarstvennoe izdatelstvo meditsinskoy literaturyi, 1949-1955.

15. Polyakov N.A. Meditsinskoe obespechenie nastupatelnoy operatsii N-skoy armii (Duhovschinskaya operatsiya) / N.A. Polyakov // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1945. – № 7-8. – S. 43–54.
16. Popov I.N. K voprosu o profilaktike dizenterii / I.N. Popov // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1948. – № 4. – S. 45–49.
17. Rivlin P.L. Organizatsiya protivoepidemicheskikh meropriyatiy v ochagah sredi grazhdanskogo naseleniya v period Otechestvennoy voyni / P.L. Rivlin // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1948. – № 4. – S. 53–58.
18. Smirnov E.I. O voenno-meditsinskoy podgotovke vrachey v meditsinskih institutah / E.I. Smirnov // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1945. – № 7-8. – S. 3–11.
19. Smirnov I.N. Ob'em dovrachebnoy pomoschi na batalonnom meditsinskom punkte / I.N. Smirnov // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1949. – № 9. – S. 11–19.
20. Tagiev M.G. Opyit protivoepidemicheskoy raboty infektsionnogo gosptalya v period Velikoy Otechestvennoy voyni 1941-1945 gg. / M.G. Tagiev // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1947. – № 12. – S. 23–28.
21. Shogam D.N. O Lechebno-evakuatsionnom obsluzhivanii kontuzhennykh v armeyskom rayone / D.N. Shogam // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1946. – № 12. – S. 8–15.
22. Shustov V.N. Ob otdelnoy rote meditsinskogo usileniya / V.N. Shustov // Voenno-meditsinskiy zhurnal. – 1945. – № 12. – S. 38–41.
23. Entsiklopedicheskiy slovar po voennoy meditsine. – V 6-ti tomah. – M., 1946-1950.

Сиропол В. Медицинское обеспечение Красной армии в годы Великой Отечественной войны на страницах «Военно-медицинского журнала» 1945-1955 гг.

В статье на основе анализа ряда источников прослежено развитие исторической науки в области военной медицины в первое послевоенное десятилетие. Опираясь на научный потенциал, опубликованный в первые десять лет после Великой Отечественной войны на страницах «Военно-медицинского журнала» выявлены наиболее актуальные направления исследования среди специалистов.

Цель исследования – на основе изучения публикаций «Военно-медицинского журнала» сделать историографический анализ, выяснить концептуальную направленность этого пласта информации, определить наиболее актуальные направления среди научных исследований.

Среди актуальных проблем можно выделить проблемы санитарно-гигиенического и противоэпидемического обеспечения, которые занимают значимое место. Делаются попытки общих выводов деятельности всех звеньев медицинской службы. Не меньший интерес вызвали темы по изучению узкоспециализированных проблем. В частности, здесь можно выделить вопросы оказания хирургической медицинской помощи, медицинского обеспечения женщин или военнопленных. Впрочем, данные исследования оказались единичными и не получили распространения среди научной общественности. Отдельный вопрос занимало изучение опыта применения новых тактических приемов средствами санитарно-медицинской службы, дискуссии вокруг которых не утихали и после войны.

Ключевые слова: «Военно-медицинский журнал», Красная армия, война, медицинское обеспечение, эпидемиология, эвакуация, медицинская помощь.

Siropol V. Medical support of Red army during the great patriotic war on the pages of «Military medical journal » 1945-1955.

On the basis of source analysis the development of historical science in the field of military medicine in the first postwar decade was carried up in the article. Based on the scientific achievements published in the first decade after World War II on the page of «Military-medical journal» the most relevant areas of research among professionals were published.

The aim of the study is based on publication study of «Military-medical journal» to make historiographical analysis, clarify the conceptual direction of this information layer, and identify the most relevant areas of scientific studies.

Among the urgent problems one can distinguish the problems of sanitation and anti-epidemic providing, that occupy a prominent place. Attempts of general conclusions of all parts of medical service activities are made. The themes of highly specialized problems study were of no less interest. In particular, one should distinguish the issues of surgical health care, women's or warprisoners' medical support. However, these studies were single and did not spread among the scientific community. Study the experiences of new tactics by means of sanitary and medical service, the discussion around which did not cease after the war, was a separate issue.

Keywords: «Military-medical journal», The Red Army, war medical provision, epidemiology, evacuation, medical care.

Одержано 8.10.2014.